

του Γιώργου Τσαντάκη

Αν γίνει δεκτή η πρόταση ότι η κοινωνία μπορεί να αναλογιστεί με έναν ανθρώπινο οργανισμό, τότε η διαδικασία παραγωγής, αντίληψης και κατανόησης της γνώσης θα βρίσκεται στο σημείο που θα μπορούσαμε να αποκαλέσουμε ως τον εγκέφαλο της κοινωνίας, ενώ η διάδοση της γνώσης και η αξιοποίησή της θα έπαιρνε την θέση του περιφερικού νευρικού συστήματος που είναι υπεύθυνο για την εξάπλωση και διανομή του σήματος στην περιφέρεια, από την μια μεριά και για την συλλογή και συστηματοποίηση και αξιολόγηση σημάτων προερχόμενων από την περιφέρεια, από την άλλη. Ακόμη και η παραδοχή αυτή σε ένα απλοποιημένο σύστημα δεν απλουστεύει το πρόβλημα της γνώσης, καθόσον το σύστημα παραγωγής της γνώσης έχει ανάγκη από την υποστήριξη τροφοδοτικών μηχανισμών, αλλά ταυτόχρονα και ελεγκτικών μηχανισμών που θα έπρεπε να μπορούν να επιβλέπουν την χρήση και αξιοποίηση της γνώσης προς την κατεύθυνση της εξέλιξης της συνειδητότητας και όχι προς μια κατεύθυνση μηχανιστικής πρόσληψης των πραγμάτων που θα μπορούσε μακροπρόθεσμα να εμποδίσει τις διαδικασίες της συνειδητότητας.

Σε κοινωνίες όπως οι δυτικές, όπου η γνώση έχει την θέση της πρωταρχικής δύναμης παραγωγής τις τελευταίες δεκαετίες, αυτό έχει ήδη ένα αξιοσημείωτο αποτέλεσμα στην σύνθεση της εργασίας και αποτελεί το βασικό κομβικό σημείο στην εξέλιξη των κοινωνιών αυτών. Ενώ ταυτόχρονα θα αποτελέσει και το σημείο διαφοροποίησης ανάμεσα στις αναπτυγμένες και τις αναπτυσσόμενες κοινωνίες. Έτσι η διαδικασία απόκτησης της γνώσης απαιτεί τον χωροχρονικό προσδιορισμό των συνθηκών της. Δηλαδή, είναι εντελώς διαφορετικό το αντικείμενο και ο τρόπος απόκτησης της γνώσης σε μια πρωτόγονη κοινωνία όπου επικρατεί μια ουσιαστική και ζωτική σχέση με την φύση και την λειτουργία της, από την οποία και απορρέει η όλη δομή της κοινωνικής ζωής. Ενώ σε μια δυτική κοινωνία, με την κυριαρχική θέση της επιστήμης και την κριτική θέση της φιλοσοφίας, η γνώση εστιάζεται στις δομές αλλά και πέρα από αυτές στην κατανόηση εννοιών και σχέσεων.

Αναφερόμαστε στην γνώση, την ανθρώπινη γνώση. Η γνώση έχει ένα υποκείμενο που την κατακτά και ένα αντικείμενο στο οποίο αναφέρεται, έτσι η γνώση στέκεται ανάμεσα στο υποκείμενο και στο αντικείμενο αποτελώντας κατά τον τρόπο αυτό, και από μια πλευρά, την σχέση τους. Δηλαδή, η γνώση είναι και σχέση μεταξύ εκείνου ο οποίος γνωρίζει και εκείνου το οποίο γνωρίζεται. Αυτή είναι και η αρχική μορφή της γνώσης καθώς υπάρχει και η μορφή της γνώσης η οποία προφορικά ή γραπτά θα μεταφερθεί στους άλλους σχετικά με το τι έχει γνωρίσει εκείνος που ήρθε σε επαφή με το αντικείμενο. Κάποιος γνώρισε τον Παρθενώνα περπατώντας ένα μεσημέρι κάτω από τον γαλάζιο ουρανό και τον ζεστό ήλιο, αγγίζοντας τα μάρμαρα και αισθανόμενος την λεία επιφάνειά τους. Στην συνέχεια γράφει σε κάποιον περιγράφοντας αυτό που έζησε και ο δεύτερος αποκτά μια έμμεση γνώση περί του Παρθενώνα.

Η πρώτη μορφή της γνώσης έχει το χαρακτηριστικό της απευθείας επαφής μεταξύ του υποκειμένου και του αντικείμενου, ενώ στην δεύτερη περίπτωση παρεμβάλλεται όλη η αρχικά αναφερθείσα αλληλουχία με την μεσολάβηση του υποκειμένου της γνώσης και τον σχηματισμό της υποκειμενικής εμπειρίας του.

Η γνώση μπορεί να είναι η σύνθεση του υλικού της εμπειρίας που σχηματίζεται από τον νου, αλλά δεν συμφωνεί πάντοτε με την πραγματικότητα την οποία θέλει να απεικονίσει και να περιγράψει, λόγω της μεσολάβησης εκείνου που αποκαλούμε «η πλάνη των αισθήσεων». Η πλάνη των αισθήσεων μπορεί να είναι ένας μηχανισμός που σχεδόν πάντοτε λειτουργεί στον άνθρωπο, αλλά στηρίζεται πάντοτε στην εξατομίκευση της κάθε ανθρώπινης περίπτωσης. Δηλαδή κάθε άνθρωπος έχει το δικό του αισθητικό σύστημα και το οποίο τον τροφοδοτεί με τις ιδιαίτερες υποκειμενικές εμπειρίες που βασίζονται στο δικό του αξιακό σύστημα. Η πραγματικότητα μεταφράζεται πάντοτε από την ιδιαίτερη διανοητική ικανότητα του καθενός και αποδίδει την αντίστοιχη εμπειρία. Στην μετάφραση αυτή παρεισφρύει η πλάνη των αισθήσεων με τελικό αποτέλεσμα κάθε άνθρωπος να φτιάχνει το δικό του σύμπαν και να ζει απομονωμένος σε αυτό αξιώνοντας από τους άλλους την είσοδο και παραμονή τους σε αυτό.

Οι αισθήσεις αποδίδουν στον εγκέφαλο την πρωταρχική γνώση της μορφής. Στην συνέχεια ο νους με το γνωστικό περιεχόμενό του και το σύστημα αξιολόγησης που έχει αποδεχθεί, ερμηνεύει και δημιουργεί μια αντίληψη περί των πραγμάτων. Η γνώση της μορφής ωστόσο δεν είναι ποτέ αρκετή από μόνη της, αν δεν συνοδεύεται από την γνώση των φυσικών νόμων που διέπουν την οποιαδήποτε μορφή, παράλληλα με το σύστημα των κοινωνικών και ηθικών συνθηκών που πλαισιώνουν την ύπαρξη της μορφής αυτής. Στην βάση της ουσιαστικής ανθρώπινης γνώσης πρέπει να βρίσκεται πάντοτε το ενδιαφέρον εκείνο που είναι ικανό να κινητοποιήσει το πρόσωπο - υποκείμενο στην αναζήτηση και την απόκτηση της γνώσης. Στην περίπτωση αυτή που το ενδιαφέρον βρίσκεται στην βάση τότε στην εκδίπλωση της όλης διαδικασίας κυριαρχεί η αγάπη του προσώπου προς το αντικείμενο που επιδιώκει να γνωρίσει.

Επειδή, όπως αναφέρθηκε παραπάνω, με την συλλογή των εμπειριών κάθε άνθρωπος δημιουργεί το προσωπικό του σύμπαν εντός του οποίου απομονώνεται και ζει, οι συνέπειες και οι επιπτώσεις της απομόνωσης αυτής είναι τεράστιες, αλλά δεν βρίσκονται στα πλαίσια του παρόντος, το πρώτο ζητούμενο της γνώσης είναι μέσα από την ποικιλόμορφη πληροφόρηση που προσλαμβάνει ο άνθρωπος να μπορέσει να αναγνωρίσει και να γνωρίσει το σύμπαν του αυτό, προκειμένου να το χρησιμοποιήσει ώστε να συναντηθεί και να ενσωματωθεί με τα σύμπαντα των άλλων για την κατάκτηση του συλλογικού στα πλαίσια μιας κοινωνίας. Διότι το γνώθι σαυτόν μπορεί να είναι το πρωταρχικό αίτημα της γνωστικής διαδικασίας για τον άνθρωπο σαν άτομο, η κοινωνική και συλλογική ζωή, όμως, απαιτεί την αυτο-γνωσία της συλλογικότητας που θα συμβάλει στην διεύρυνση της συλλογικής συνειδητότητας.

Ημερομηνία καταχώρησης: 25.11.2006